

Őshazából új hazába.

Történelmi összefoglalás a VIII. osztályban.

Vázlat.

Tárgyi cél. A magyarok eredetének, vándorlásainak és nemzetté való egyesülésének összefoglaló ismételése.

Alaki cél. A faji hovatartozandóság tudatának és a nemzeti érzésnek a tanítandó anyag által való elmélyítése.

Előkészítés. Rege a csodaszarvasról.

Athajlás. Mi a monda?

Célkitűzés. Ma arról fogunk tanulni, hogy a Hunor és Magorról szóló mondában mennyi az igaz és mennyi a költött rész.

Tehát arról beszélgetünk, hogy honnét származnak őseink, mely népek a rokonaink, végül pedig arról, hogy mely uton jutottak el mai hazánk területére.

Tárgyalás. I. Őshaza és rokonok. II. Szétszóródás. III. Két nép egyesül és elindul. IV. Lebédia. V. Etelköz. VI. Honfoglalás.

Összefoglalás. A tárgyalt egységek rövid összesítése.

Szemléltető eszközök. Őshazából új hazába c. térkép. Rovásírás. Pentaton dalok.

Forrásmunkák. Hóman—Szekfű: Magyar történelem, Szécsi Ferenc: Ami a történelemből kimaradt, Ilyés Gyula: Ki a magyar?, Bendeffy László: Kummagyaraink, Bartók Béla: Népzsenénk.

Előkészítés. Ki tudná nekünk röviden elmondani a Hunor és Magyarról szóló mondát?

Athajlás. Mi a monda?

Célkitűzés. Ma arról fogunk tanulni, hogy ebben a mondában mennyi az igaz és mennyi a költött rész. Tehát arról beszélgetünk, hogy honnét származnak őseink, kik a rokonaink, végül pedig arról, hogy mely uton jutottak el őseink mai hazánk területére.

Tárgyalás.

I. Őshaza, rokonok. Honnét jöttek őseink mai hazánkba? Mutasd meg az Uralt! Mely népek laktak még itt valamikor? Hogyan nevezzük ezeket a népeket közös néven épp azért, mert az Ural vidékén laktak? Körülbelül mely időtájban laktak ezek a népek együtt? (Kr. e. 1000—500).

Van itt egy másik hegy is. Olvasd le a nevét! (Altáj). Mely népek laktak ezen a vidéken? Hogy neveztük ezeket közös névvel? Nézzétek itt szerepel a hún nép is, melyről a monda is említést tesz.

Hogy az urali és altáji népek rokonok, már eddig is hallottátok. Ma kissé részletesebben fogunk erről beszélgetni és

bebizonyítjuk, hogy a Hunor és Magyarról szóló monda nem is olyan valótlán, mint azt sokáig hitték.

Tehát be fogjuk bizonyítani, hogy ezek a népek valamikor tényleg együtt éltek és itt éltek együtt.

Már alsóbb osztályos korotokban hallottatok erről a rokonságról. A mondából.

Tehát a közös származást mi bizonyítja elsősorban? (Az aláhuzott részeket táblára íróm.) 1. A monda.

Gyere ki a táblához és olvasd le ezeket a szavakat: víz-ved, kéz, hal, toll stb. Vajjon miért vannak ezek a szavak az Ural mellé írva?

De nemcsak ennyi közös szavunk van ám gyerekek, hanem sokkal több. Hogyan fejeznéd ki egyszóval, hogy a toll a tiéd? (tollam). Hát azt, hogy a toll az övék? (tolluk). Az egyik rokonnép meg így mondja: tollgam, tollgamuk. Mi is az „m” és „uk”-nak a neve? Mit mutatnak ezek?

Tehát a közös származást a mondán kívül mi bizonyítja? 2. Közös szavak és ragok.

Itt van az Ural egyik nyúlványa. Olvasd le a nevét! Madzsartagh. Olvasd el ennek a folyónak a nevét! (Madzsar). Így hívták ezeket régen. Milyen kötelekekben, egységekben éltek ezek a népek régen? (törzsszervezet). Vajjon miért hívták ezt a hegyet Madzsar tagh-nak és ezt a folyót Madzsarnak? Az egész népnek is ide van írva a neve. Olvasd le. (manjsi). Ennek lehetett egyik törzse a magyarai törzs.

Ezek a földrajzi nevek mit bizonyítanak? 3 Földrajzi nevek.

Tanultunk mi egy dalt. Ez a címe: Fehér László lovat lopott... Énekeljük el. Most figyeljetek erre a cseremisznótára: „Szöm hamar taj la parancuz, szörgölden bece csabcsalad...”

Mit vettetek észre? (a dallam teljesen megegyezik az előbbivel). Látjátok milyen csodálatos dolog ez. Kétezer éve már elváltunk egymástól és még ma is vannak közös dalaink.

(Ha az idő engedi, más közös szerkezetű dallam szemléltetésére).

Kik azok a derék emberek, akik összegyűjtötték ezeket a közös dalokat. Megérdemlik, hogy megjegyezzük a nevüket. (Bartók Béla, Kodály Zoltán, Bárdos Lajos stb.).

Tanultuk mi azt is, hogy hogyan nevezzük ezt az ősi dallamszerkezetet. (Pentaton skála).

Mit tudsz a pentaton dallamokról? A hangsor nem 8, hanem csak öt hangból áll, pl. g, b, c, es, f, g. Nincs bennük kis másod, tehát fél távolság.

Vajjon mi lehet az oka, hogy nincs a hangsorban fél távolság? Az északi népek nem értek rá sokat foglalkozni a zenével. A megélhetésükért kellett küzdeniök. A déli népek viszont a természet bőkezősége miatt jobban ráértek, többet

énekelhettek, zenélhettek. Jobban kifejlődött a hallásuk. (Az indusok pl. még a féltávolságot is megfelezték húros hangszereiken. Lásd magyar cigány „csúsztatott játékát“).

Ezek a közös dalok is mit bizonyítanak? 4. *Közös dalok.*

Figyeljete csak tovább. Láttatok ti már magyar embert, amikor előveszi az üveget és megkínálja komáját. Mondd el, hogyan csinálják. (A folyadéknak a földre való kiloccsintása a régi pogánykor maradványa, amikor is ezzel áldoztak a „földanyának“. Lásd a Calevalában található „földanyát“). A rokonok is így csinálják ezt

De van több ilyen közös szokásunk. Ilyen az is, hogy némely vidéken a halott mellé patkót tesznek. Minek a maradványa ez?

Amikor a népmeséinkről tanultunk, felhívtam figyelmeteket a „vasorrú bábára“ és a „kaesalábon forgó kastélyra“.

Most elmondom ezek eredetét is. Figyeljete csak.

Ezek a közös szokások, mondások is mit bizonyítanak végredményben? 5. *Közös szokások.*

Beszélgessünk arról, hogy hogyan éltek, mivel töltötték napjaikat őseink és a rokonok. A közös szavakból is következtethettek erre, (halászat, vadászat, később pásztorkodás). Békés pásztornép voltak.

Vajjon tudtak-e írni? Hogyan nevezzük írásukat? Hol van ennek nyoma? A rokonaink is így írtak. Tehát ez is mit bizonyít? 6. *Rovásírás.*

Összefoglalás. Foglaljuk össze, hogy mik bizonyítják a közös származást.

II. Szétszóródás. Mindvégig együtt maradtak ezek a népek az Ural vidékén? Vajjon mi okozta szétszóródásukat? Nagyjából mely irányba mentek? Miért erre? Hogyan tájékozódhattak? Először melyik nép kelt útra? Utánna? Mely népek váltak ki a finnekből? Legtovább melyik nép maradt az őshazában? (manjsi). Ez is békés halász, vadász, állattenyésztő nép volt, mint a többi uraliak.

Hát az Altáj vidéki rokonokkal mi történt? (kelet felé vonulnak. Kínát támadják, míg ez meg nem építi a „nagy falat“. Ekkor aztán lassankint letelepszene a legtöbben. Egyik ilyen altáji nép azonban a harcias ogur turk Ny. felé fordult és az Ural déli vidékén összetalálkozott a manjsi néppel.

Vajjon ezeket is megtámadták? Nem, mert nyelvük rokon volt s megértették egymást. Mivel itt jó legelőkre akadtak, ők is letelepedtek.

Ez a két nép a közvetlen őszünk. A békés manjsi az édesanyánk, a harcias ogur-turk pedig az édesapánk. Milyen fajtájú nép is a manjsi? Hát az ogur-turk?

De nem jött ám apánk üres tarisznyával. Olvasd csak el

mit hozott magával. Mit tanult keleten? sarló, búza árpa, arat, kard, kantár, kengyel, esákány, bicsak.

Az egyes szavak alapján a turk őstől örökölt foglalkozások, fogalmak megállapítása.

Milyen tulajdonságokat örököltünk a manjsi anyától? Melyeket az ogur-turk apától. Melyik vidék népében ismered fel leginkább az édesanya vonásait?

III. A két nép egyesül és elindul. Olvasd le mennyi lehetett a két nép együttes száma? Az egyesülés után mi történt velük? Vajjon melyik indítványozhatta az utrakelést? Miért rajzoltam az útjukat jelző nyilat két színnel? Mikor történt az elindulás? (Kb. Kr. sz. körül.) A nyíl vékonyabb is, mint a másik. Miért? Nem mind indultak el, mert az Ural tulsó felén élők valamely ok miatt lemaradtak. Valószínűleg nem értesítették őket. Ezek láknak Baskiriában. Kár volt, hogy már az induláskor megapadtunk.

Az indulásuk után, hol az apa, hol az anya nevére nevezik őseinket, tehát hol manjsinak, hol turknak.

A monda mely része szól erről az elindulásról?

IV. Lebédia. Az őshaza után mi volt az első állomásuk? Lebédia. A földrajzból tudjátok, hogy milyen vidék ez? Jó legelők vannak erre felé. Az időjárása nagyon szélsőséges még egy napon belül is. Miért? Ebből: őseink ruházódása.

Nézd csak, milyen folyókon kellett átkelniük. (Volga = Atil = Nagy víz). Vajjon hogyan keltek át ilyen nagy folyókon? Miért nevezték ezt a vidéket el Lebédiának? Kik voltak a szomszédaiuk?

Milyen események történtek őseinkkel Lebédiában?

1. *Lebédiász házassága.* A mondának mely része tesz erről említést?

2. *Perzsa szomszédság.* (Szavak, díszítő elemek).

3. *Első bessenyő támadás.*

4. *Kabar gyarapodás.*

5. *Első hír Magyarországról.*

V. Etelköz. Hová vonultak őseink a bessenyő tád. után? Miért nevezték ezt a vidéket Etelköznek? Honnan az útjukat jelző nyíl megint vékonyabb, Vajjon miért?

Hányadik fogatkozásunk ez?

Őseink egy része a Kuma folyó vidékén maradt, később felvette a kereszténységet is. Legnagyobb városuk a Madzsar nevű helység volt. Más részük pedig Perzsia északi részén telepedett meg. Falvaik között sok a „szeg“ végű helynév. Lásd Göcsejben: Egerszeg, Kustánszeg stb.

Kik voltak a szomszédaiuk? Itteni életükről már sok részletet tudunk. Honnét? (krónikák). Ki emlékszik mi minden történt velük Etelközben?

1. Görög szövetség a bolgárok ellen.

2. Fejedelemválasztás.

3. Nemzetté egyesülés.
4. Kalandozások.
5. Bessenyő-bolgár tád.

VI. Magyarország. A bessenyő-bolgár támadás után merre vették útjukat? Ismerték már hazánkat? Honnét? Hány irányból jöttek? Hanem a nyíl megint vékonyodott? Miért?

A támadás is megapasztotta őket, továbbá egy részük nem jött be mai hazánkba, hanem letelepedtek Moldvában, illetőleg Bukovinában.

Összefoglalás. 1. Hasonlítsd össze a mondát a valósággal!

2. Melyik népcsaládból származunk? Mivel bizonyítjuk?

3. Hogyan nevezzük az Uráliaknak azt a törzsét, melyet anyánknak tekintünk?

4. Hogyan nevezzük Altájiaknak azt a törzsét, melyet apánknak tekintünk?

5. Vándorlásainknak melyek a fő állomásai?

6. Mi történt Lebédiában?

7. Mi történt Etelközben?

8. Hol és miért fogyatkoztunk meg?

9. Hol és kikkel gyarapodtunk?

Magyarázó rajz: A magyarok útja az őshazából Magyarországra.

Keszthely.

Dr. Horváth József
közs. tanító.

Nagy magyarok az édesanyjukról.

„...S anyánkat, azt az édes jó anyát,
Óh, Pistikám, szeresd, tiszteld, imádd!
Mi ő nekünk, azt el nem mondhatom,
Mert nincsen rá szó, nincsen fogalom,
De megmutatná a nagy veszteség,
Ha elszólná tőlünk őt az ég“.

Petőfi Sándor.

„...A lélek ő, mely mindent áthat s mindennek életet ad. Az élet legnehezebb viszonyait együtt hordja urával. Ő nem vet meg semmit, még a legkisebb házi dolgot sem, mint gondoskodásra érdemtelen, nincs semmi olyan nagy, mitől visszajedjen, semmi oly csekély, amit elunna, mert mindennek egy nagy célja van: a szeretet. Mintha holdnak alkotta volna a Teremtő a komoly férfi mellé, hogy vonzalmát követve csak körülötte mozogjon s ha rejtve is, még egész nap sugárzik, feltűnjék, mihelyt éj lett felette s világra szüksége van.

Ilyen asszony volt az édesanyám“.

Br. Eötvös József.